

PORUKA TALIJANSKIH ANTIFAŠISTA „ISTRU“

Antifašistička »Idea popolare« donasa pod naslovom »Due parole al Istra« slijedeći članak:

»Istra« je list hrvatskih i slovenskih nacionalista koji su iz Julijske Krajine emigrirali u Jugoslaviju, i koji se bore za oslobodjenje svoga kraja ispod talijanskog imperijalizma. Mnogo vremena su nacionalisti oko »Istre« postavljali pitanje oslobodjenja Julijske Krajine kao aneksija toga kraja Jugoslaviji i prema tome su pretpostavljali rat između Jugoslavije i Italije.

Mi smo se uvijek borili i borimo se za pravo potlačenih manjina u Julijskoj Krajini na samoodredjenje, tj. za pravo da oni sami odredjuju svoju sudbinu i da se mogu otcijepiti od Italije, kao što priznajemo pravo svima Slavenima da se ujedine. Ta borba ne smije dovesti do rata između našega i njihovog naroda... to je borba naroda Julijske Krajine, saveznika talijanskog naroda i talijanskog proletarijata, protiv talijanskog fašističkog i kapitalističkog režima. Ako se na ovaj način ne shvati borba za slobodu Slavena Julijske Krajine, pada se u veliku grešku da se to djelo povjeri svima kombinacijama internacionalne politike kao i monstruoznoj kirurgiji rata od kojega ne dolazi uvijek sloboda, već može da izadje novo ropstvo — kao što to oni od »Istre« znadu vrlo dobro.

»Istra« je uvijek mješala fašizam i ugnjetavanje talijanskog imperijalizma sa talijanskim narodom. Da je seljak u Julijskoj Krajini došao do te identifikacije je moguće, ali su antifašisti Talijani i Slaveni u Trstu i okolici uvijek nastojali da se izbjegne tako opasna konfuzija.

Da li se ne čini nacionalistima oko »Istre« da jedan dio odgovornosti za to pada i na njih?

Da, oni su učinili sve što su mogli da povećaju jaz između Slavena i Talijana i time su, objektivno, samo pogodovali namjerama fašizma. Nacionalistima oko »Istre« se činilo (ili im se još čini?) da je to non plus ultra nacionalizam ako se sve Talijane trpa u istu vreću, Talijane ugnjetavače i Talijane koji su ugnjetavani. Ta čak su i nas smatrali slavenski nacionalisti više puta rimskim agentima(!)

Jasno je da je taj način postavljanja problema oslobodjenja Julijske Krajine velika pogreška. Mi smo uvijek gledali u narodu Julijske Krajine, a i u slovenskim nacionalistima, saveznike, a ne neprijatelje. I Gortan i ostali slavenski mučenici imali su u nama saveznike, a ne neprijatelje. Sa naših usta i ispod naših pera nije nikada izšla ni jedna riječ koja nebi bila za potpuno i apsolutno pravo ugnjetavanih Slovenaca i Hrvata na slobodu.

Sad je »Istra«, čini se, shvatila da je došao čas da se prizna kako Julijska Krajina ne može da bude slobodna ako se njezino stanovništvo ne veže sa talijanskim narodom i talijanskim proletarijatom. Čitali smo u njezinu broju od 29. novembra:

»Mi moramo da sakupimo argumente i da ih bacimo na tozulu antifašističkog i proturatnog tabora. Naša je dužnost da iskoristimo sve kako bi pospješili konac fašizma.«

Zadovoljni smo sa ovom prvom afirmacijom »Istre« i želimo da prilazak nacionalista Slavena iz Julijske Krajine svjetskom pokretu protiv rata i protiv fašizma bude čim prije.

Opazili smo u »Istri« već pred nekoliko vremena volju za traženjem puta kako bi se slavenski nacionalisti povezali sa frontom talijanskih antifašista. Ako naši zaključci nisu preuranjeni, mi ne možemo nego da se radujemo toj novoj orijentaciji slavenskih nacionalista oko »Istre«. Slobodni smo da upozorimo kako je prva dužnost svih pristalica oslobodjenja Julijske Krajine da udju u nacionalni front Julijske Krajine kojemu su već prišli revolucionarni nacionalisti iz Julijske Krajine.

Ograničujemo se, ovog puta, na registriranje ovog članka kako bi naše čitatelje upozorili na razne probleme koji se danas hitno postavljaju.

TALIJANSKI EMIGRANTI O OBERDANKU

20. decembra je bila 53. godišnjica od vješanja Oberdanka u Trstu. Tom prilikom donasa pariska »Idea popolare« i slijedeće rečke o Oberdanku.

— Guglielmo Oberdank je poznavao samo jednog neprijatelja, a taj je bila Austrija. Prema Slovencima i Hrvatima, koji danas vide pogažena od fašizma sva ona prava koja su borbom postigli od Austrije. Oberdank je gojio iskrenu simpatiju. Kroz dvije godine je dijelio svoju sobu sa jednim Slovencom. Vidio je Slovence i Hrvate ugnjetavane i htio ih je vidjeti slobodne. Poticao ih je na borbu za slobodu. Samo ujedinjeni u borbi mogu ugnjetavani narodi da se oslobode jarma koji ih tlačiti: to je bilo njegovo mišljenje. Kada su, pred koju godinu, četiri mlada Slavena pala pod plutunima zato što su htjeli slobodu svoga naroda, kosti tršćanskog mučenika sigurno su zadržale od prezira. Ubijalo se u njegovo ime njegove prijatelje...

Na godišnjicu smrti Oberdankove mi moramo preuzeti te tradicije. Ne smijemo dozvoliti da se blati njegova uspomena. Njegovo ime mora da bude upisano na našim barjacima. Njegova borba je i naša borba: njegova tradicija pripada nama.

NEVREDEN BOŽJI SLUŽABNIK

Mario Širca župnik u Vrhu pri Buzetu

V »Istri« od 8. novembra 1935. smo objavili vest, iz katere bi lahko nepoučeni čitatelj sklepa, da je zopet nekdo iz Savla postal Pavel, nemreč da je iz fašističnoga priganjača in mrkega sovražnika slovenskih vernikov Marla Širca (ali, kakor se on sam piše, Mario Sirza) postal pravičen dušni paštir. Ker utegne biti za tem dopisom docela drugačno ozadje, je umestno, da nekoliko osvetlimo osebnost in značaj Marla Širca.

Po očetu je doma iz Dutovelj na Krasu, mati mu je Nemka. Vzgojen je bil v Trstu, docela v italijanskem duhu. Po dovršeni ljudski šoli se je izučil za mehanika, nato je bil nastavljen v trgovini in končno menda v nekem denarnem zavodu. Pri nekem izletu na motociklu se je težje ranil na desni roki. Ko je dosegel 24. leto ga je nenadno prišla želja vstopiti v semenišče in posvetiti se duhovnemu stanu. V resnici pa je bila to samo mahinacija. Domenil se je namreč s fašističnimi voditelji, da bo tako najlažje pomagal pri raznarodovanju slovenskih vernikov. Igral je svojo vlogo tako imenitno, da je prevaril samega škofa Fogarja, tako da mu je poveril eno najbolj kočljivih župniških mest, namreč v Smarjah pri Kopru. Pričakoval je pač, da bo mladi duhovnik s svojimi življenjskimi izkušnjami najlažje pomiril duhove v tej župniji, ki so ji koprski fašisti na najbrutalnejši način razburjali.

Toda kmalu se je moral prepričati, da se je varal vosebi, ki jo je izbral. Kajti Širca se je kaj kmalu pokazal kot eksponent fašizma. Bil za dan za dnem gost v karabinjerski staniči, občeval je samo s fašisti in skoro vsak dan so se vršili v župnišču tajni fašistični sestanki. Kadar so se vršili

fašistični shodi in zborovanja, je nastopal tudi Širca in pozival domačine, da se vpišejo v fašjo. V cerkvi je odpravil predvsem slovenske pridige. Odredil je, da se morajo napisati na križevem potu v cerkvi poitalijanci. Ker so se temu protivili cerkvene starsešine in mežnarji, češ da so slovenski napisi že iz leta 1764., jih je ovdal politični oblasti, odslovil dotedanje mežnarje in razpustil cerkveno starsešinstvo ter sestavil novo starsešinstvo izključno iz fašistov. Razpustil je tudi slovensko Marijino družbo in Marijin vrtec, ki ju je z velikim trudom ustanovil in vodil prejšnji župnik Anton Cerar, ki so ga fašisti stalno napadali in končno spravili iz Smarj v Bazovico, nato pa še pregnali iz Italije v Jugoslavijo.

Na naravnost zločinski način pa je Širca odpravil slovensko petje iz cerkve. Neke nedelje je med pridigo naznanil vernikom, da so cerkveni pevci sami vložili prošnjo na občino, da naj jim preskrbi italijanski prevod slovenskih in latinskih pesmi, češ da hočejo odslej peti samo italijanski. Verniki, posebno pa pevci so bili presenečeni. Stopili so s kora in čakali župnika pred zakristijo, da bi jim zadevo pojasnil. Širca se jim je rogal, češ ali niso sami podpisali vlogo, ki jo je on izročil občini. Zaman so se pevci pred Bogom zaklinjali, da oni niso podpisali, nobene take vloge. Enako ogorčeno pa je tudi Širca pred samim križem prisegoval, da je to, kar on trdi, resnica. Zgrajani nad tako podlostjo dušnega pastirja, so pevci zapustili cerkev. Širca pa jih je ovdal fašistom. Marsikateri izmed pevcev je bil radi tega aretirani in marsikateri je bil izpostavljen raznim šikanam od strani fašistov. Širca je pa skupno z italijanskim učiteljem

skrpučal nekak italijanski pevski zbor s šolskimi otroki.

Najhuje pa se ja zgrešil Širca na nedeljo rožnega venca, 1. oktobra 1934. ko so se zbrali verniki iz vse bližnje okolice, z Brega in celo iz tržaške okolice, da se po stari navadi udeležijo procesije in cerkvene slavnosti. Pri procesiji so domača dekleta pela slovenske Marijine pesmi. Širco je to tako razkačilo, da je pozval karabinjerje in dal dekleta aretirati. Morale so se radi tega zagovarjati pred sodnikom in štiri od njih: Antonija Glavina, Karolina Glavina, Antonija Hrovatin in Olga Bauder so bile, kakor smo že tedaj poročali v našem listu, obsojene na tri mesece zapor.

Širca pa je za tisti dan odpovedal tudi blagoslov in je dal zapreti cerkev, tako da so morali verniki zapustiti Smarje, ne da bi niti mogli v cerkev. Glas od teh nezlaščanih stvari je prišel tudi do ušes tržaškega škofa, ki je prihitel v Smarje. Postopanje Širca je bilo tako, da je smatral škot za potrebno, da ga čimprej odstrani iz Smarj. Premeščen je bil na Vrh pri Buzetu.

Da bi se na svojem novem službenem mestu tako izpremenil, da bi ga moral prefekt pozvati na odgovornost, češ da se je zavzel za hrvatsko pesem im molitev, je zelo malo verjetno. Morda pa je spričo sedanjih dogodkov nekoliko popustilo njegovo navdušenje za fašizem in bi se Širca sedaj rad pripravljati teren za morebitne politične ali morda še bolj radikalne izpremembe. V zadnjem primeru naj bo, že sedaj prepričan, da se je varal v svojih računih. Takih prisiljenih Pavlov naše zdravno ljudstvo noče in ne mara trpiti v svoji sredi.

KAKO JE U ISTOČNOJ AFRICI?

Što o tome veli jedan pomorac

... najviše naš čude, nas koji se vraćamo iz Istočne Afrike, laži talijanske štampe.

Zamislite: dodjem u Napoli sa 4.000 vojnika na brodu i čitam u štampi da je zdravlje vojske i ljudstva u Africi odlično u svakom pogledu (izjava senatora Castellanija), a samo mi smo imali dvanaest sprovoda u našem transportu: svih 12 leži na groblju u Massau.

Druge laž talijanske fašističke štampe je onaj entuzijazam vojnika koji putuju za Afriku. Čim se iskrcavaju, vojnike šalju u logor 12 km daleko od luke: tu su vojnici podvrgnuti za neko vrijeme aklimatiziranju i raznim preventivnim liječenjima prije nego se upute u unutrašnjost.

Naši vojnici, kada dodju u te barake, nemaju više nikakvog entuzijazma. Za hranu im se daje nekakvu mješavinu slabe juhe napravljene od komadića raznovrsnog mesa kao na pr. od deva, bizona i sličnih divljih životinja. Voda je mjerena na kapljice.

koji prevozi trupe u Afriku

U Massau sve stvari stoje strahovito skupo. Dosta je da napomenem da oficiri dolaze na brodove da kupe kruha i plaćaju male kruščiće po 1 liru. (Mi im to dademo i besplatno kada možemo.)

Ja ne mogu da razumijem kako senator Castellani može da daje izvještaje o odličnom zdravstvenom stanju kada je država bila prisiljena da pretvori sedam velikih parobroda u bolnice.

Naše trupe u Africi nisu samo prisiljene da žive paklenim životom već su i prisiljene da čuvaju tajnu o svojem jednom življenju. Jao si ga onome koji bi pisao svojim da je život užasan... Pošta naših vojnika je strogo cenzurirana, onima u Asmaru kao i onima u Somaliji i Massau, gdje djeluje pravi crni kabinet.

Cuo sam medju vojnicima šaputanje da je jedan vojnik iz automobilističkog logora, koji je pisao svojim kući stvari nepočetne vojnim starješinama, bio odveden u Asmaru pred vojni sud i tamo strijeljan. («L' idea popolare»)

KAZNOVANI PREKUPČEVALCI S TUJIMI VALUTAMI V TRSTU

Trst, januara 1936. — Vsi fašistični listi so po naročilu iz Rima objavili sledečo vest:

Davčna preiskovalna policija je z razumnim postopanjem nadaljevala preiskavo, ki jo je začela na rimskem trgu, da bi zatrla tajno prekupčevanje s tujimi valutami, in je ugotovila, da pade velika krivda na 27 oseb, bivajočih v Trstu, ki so tvorile pod vodstvom gospodov Antonio Rocco in bratov Giuseppe in Renzo Bolaffio obsežno organizacijo, ki je v raznih krajih Italije in v samem Trstu kupovala tuje valute in jih prodajala trgovskim firmam po tečaju, ki je bil neprimerno višji od uradnega.

Finančni minister je naložil prekršiteljem stroge denarne kazni, tako bratom Bolaffio 1.500.000 lir, Antonu Rocco 1.250.000 lir, Nikoli Russu 400.000 lir, Di-egu de Henriquezu 800.000 lir, Hermanu Macerati 500.000 lir, Juriju D'Italia (!!) 400.000 lir, in albanskemu podniku Kici Cuku 10.000 lir. Razen tega je finančno ministarstvo odredilo zatvoritev menjalnice Rocco in Bolaffio.

Minister za notranje zadeve pa je imenovane osebe izročil pokrajinski konfinacijski komisiji za konfinacijo razen Kici Cuka, za katerega je bil predlagan izgon iz države. Vsi drugi so krivci pa so bili posvarjeni v smislu čl. 16. enotnega besedila zakona o javnoj varnosti.

ARETACIJA NABORNIKA IZ ZAVRHKA PRI DIVAČI

Trst, januarja 1936. (Agi). — V škocijano pri Divači so aretirali pred božičnimi prazniki nekega fanta iz Završka, ko se je vračal od nabora. Bil je nekoliko vinjen in je v tem stanju razgrajal ter kričal po gostilnah, kar ne bi smel. Povsod so ga opozarjali, a vse je bilo zaman, dokler ga ni ovdal neki domačin iz škocijana, po imenu Znidar-

rič, po domače Jakopinov. Bil je zaprt in z avtomobilom so ga odpeljali neznanu kam. Od tedaj že drugi mesec ne vedo ničesar o njegovi usodi. Aretirani je doma, kot rečeno iz Završka, majhne vasice med Divačo in Vremsko dolino in je iz znane hiše po domače pri Biscevih.

Novo organizirani del milice

Protiavionska milica

Reka, januarja 1936 (Agi). Znano je, da je fašistična milica razdeljena na več vrst, kot gozdna, železniška itd.; zlasti v naših krajih je bilo vse do zadnjega enih kot drugih zelo veliko, ki so vršili po največ službo javne varnosti. V mesecu oktobru pretečenega leta pa je bil na novo ustanovljen oddelek milice, in sicer protiavionski. V naših krajih so organizirali priseljeni Italijani oddeleke protiavionske milice, zlasti po večjih

vaseh in trgih. Posamezne oddelke vodijo po večini rezervni oficirji milice in drugi taki elementi. Vsak član te organizacije je oborožen s puško, revolverjem, bajonetom, dvema bombama in vsak oddelek ima tudi po nekaj strojnih pušk. Poleg tega vzdržujejo redne vaje in vežbajo člane za slučaj zračnih napadov. K tej organizaciji so prišli, in sicer kjer so le mogli, tudi naše fante in može.

— Što se dogodilo moj Ali?
— Eto, sreo sam se s civilizatorima i osloboditeljima...

FAŠISTIČNI HUMOR

Znana fašistična revija »Ottobre«, ki izhaja v Rimu, se v zadnji številki silno huđuje nad listom »Intrepido«, ki izhaja v Napolju in je namenjen fašistični mladini. Ta list je namreč v eni izmed zadnjih številke objavil šalo na račun znane navčnosti preprostega vojaka, ki jo je pa mogoče razumeti tudi drugače. Pod sliko, ki kaže italijansko zastavo na makalski trdnjavi v Abesiniji, je tale razgovor med italijanskim oficirjem in navadnim vojakom:

— Kaj meniš, kaj si predstavljaš, ko vidiš tako-le plapolati zastavo tvoje domovine?

— Da močno piha...

Revija »Ottobre« dodaja to-le opombo: Če je to humor, ki naj bo namenjen našim »balillom«, potem moramo takoj pribiti, da bi ne mogel biti bolj absurd in bedast, predvsem pa ne bolj neoportun. V dobi splošne štednje, ko so uradni in resni listi omejili število svojih strani, je pravi zločin, da se na ta način krade narodu celuloza, ki mu je danes potrebna za nujnejše naloge...

ZAŠTO SU SE TALIJANI POVUKLI KOD MARJAMA?

Maršal Badoglio javlja:
Talijanski odred, produžujući diščenje terena došli su kod Marjama u sukob s abesinskim trupama. Bitka je trajala 13 sati i zamalo je trebalo pa da pobijedimo. Medjutim, kad sam doznao da protivničkim trupama komanduje jedan ftaorari koji ima svraga 12 godina, naredio sam svojoj vojsci da se povuče, jer nisam mogao da dozvolim da se bije s djerom. («Ošišani ježe»)

ZVESTOBA ARMADE IN MARŠAL BADOGLIO

Ob prilici imenovanja maršala Badoglia za vrhovnoga poveljnika italijanske armade v Vzhodni Africi je pariški list »Vendémiaire« napisal o Badoglijevi preteklosti nekaj zanimivih pikantnosti. List pravi med drugim: Ne pozabno n. pr. da je njemu (Badogliju) zaupal Nitti, ko mu je naročil, naj ustavi podvige Gabriela D'Annunzio na Reki. In Badoglio je bil listi, ki ga je ministrski predsednik Facta dal policirati k sebi, ko so fašistične legije korakale v Rim. Tedaj je Badoglio jamčil za zvestobo armade, ki mu je bila poverjena s temi-le besedami: »Ukažite mi in fašistične organizacije bodo razpršene in razrušene v 48 urah!»

POVODOM 50 - GODIŠNJICE SMRTI MATKA BASTIJANA

ČEHOSLOVAČKO ODLIKOVANJE

Andrej Gabršček odlikovan s češkoslovaškim redom Belega leva III. vrste

se sami toliko pozivaju zbog nasilja koja fašizam vrši nad slabijima.

Ali Baštijan nam je po nekim svojim karakteristikama i inače još bliži. Ima u njegovoj patriotskoj poeziji još značajnih stihova, značajnih ne po arhivističkoj njihovoj vrijednosti — jer je u tome Baštijan bio prilično slab — već po smislu. Dovoljno je upozoriti na poznatu pjesmu »Latinom«, da se vidi kakvu je i za današnje vrijeme još naprednu misao u njima izrekao, a kamo li ne za svoje vrijeme osamdesetih godina. Moderno načelo nacionaliteta i nacionalne pripadnosti, osobito pak s obzirom na naš karakter Istre, jedva se daje bolje i jednostavnije izreći, nego što je učinio Baštijan u ona, možemo reći, glasovita četiri stiha, koja ne valja smetnuti s uma:

Zemlja koju svojim
Tko natapa znojem
Božja je i njegov
On je svoj na svojem.

Baštijanova patriotska poezija usko je vezana uz ondašnje istarske prilike i život našeg seljaka. Nacionalna i socijalna nota glavne su značajke ove poezije. Poučni momenat izbija također iz nje — jer je Baštijan stalo, ne možda da moralizira, a ni deklamira, nego da istinski posluži napretku narodne stvari. Predmet njegove poezije su veća i manja pitanja koja je život našim čovjeku donosila; Baštijan ne pjeva o prošlosti, ne zanosi se historicismom, već imajući oštar pogled u realnost i razvijen sluh za narodne potrebe pretvara u stihove ono što bi možda napisao u uvodnom članku kao urednik »Naše Sloge«. I premda su mu mnogi takvi stihovi danas i zastarjeli, po onima koje je smio usput spomenuti vidi se, da ima i takvih dosta, kojima vrijednost nije bila od kratkog efemernog značenja.

Trebalo bi nešto reći i o drugoj vrsti njegove poezije, o onoj gdje ispoljuje svoju individualnost. Pjevao je pjesme refleksivne u kojima se očituje njegovo gledanje na neka opća pitanja, koja interesiraju misaonog čovjeka. U drugim pak pjesmama, koje nose biljeg njegove osjećajne melankolične naravi, Baštijan dodiruje pitanja, koja nekako nisu sasvim u skladu sa strogim svećeničkim zvanjem — ali se mogu razumjeti kod čuvstvenog pjesnika. To su Baštijanove ljubavne pjesme, u kojima je, na nježan i diskretan način, sazeo u stihove uzdo — valjda — neutažene čežnje i uzdahe. Po toj strani svoje poezije, Baštijan je u neku ruku sličan »goriškom slavku« Gregorčiću, koji će dakako mnogo jače izraziti u svojoj poeziji ovaj sukob dviju ličnosti — svećeničke i pjesničke — u jednoj osobi. Ovu uspo-

redbu činimo i zato, jer je Gorica inspirirala i Baštijana, kao i Gregorčića, dok je polazio goričko sjemenište, da se pripravi za svećenika.

To je samo nekoliko momenata koje smo smatrali potrebnim istaknuti o Matku Baštijanu. Moglo bi se o njemu još više reći, kad bi se htjelo potpunije iznijeti njegov lik i njegove zasluge. Njegova poezija nije sva objelodanjena; ono što je objelodanjeno nalazi se u »Vencu« iz godine 1889. i 1895. ili pak na stranicama »Naše Sloge« — gdje su prije Baštijanove smrti, izlazile njegove patriotske pjesme. A sve zacijelo i nije štampano, tako da su Baštijanove pjesme nekako van dohvata. O Baštijanovom pjesničkom radu pisao je hrvatski kritičar Marin Sabić (u spomenutim godištim »Vencu«) no i pored toga preostaje da se o Baštijanu iznese pred našu javnost, nakon detaljnijeg studija ispravan sud ne samo o poeziji, nego uopće o čitavom njegovom narodnom (novinarskom) radu, da mu se tako po zaslugi, odredi pravo mjesto.

*

Matko Baštijan rodio se, zajedno s bratom blizancem Ivanom (koji se kasnije istakao kao slikar) 5. septembra 1828., u Baštijanima kod Sv. Mateja. Gimnaziju je polazio na Rijeci (tu je i prvi put propjevao — u latinskom jeziku), i u Zagrebu (7. i 8. razred) upravo u vrijeme najvećeg ilirskog zanosa, 1847. i 1848. godine. Bogosloviju je, zajedno s bratom svršio u Gorici, pa je službovao kao kapelan najprije po sjevernoj Istri, a zatim kao vjeroučitelj u Trstu. Godine 1870. kad je izašla »Naša Sloge« postao je njenim prvim urednikom. Nije se potpisivao kao urednik, premda je stvarno to bio — kao urednik je bio označen pop Ante Karabalić, koji je, kako kaže Spinčić, bio upravitelj lista.

Vrijedilo bi malo pozabaviti se i ovom njegovom djelatnosti. To dakako nije moguće u kratkom prigodnom prikazu, pa ćemo samo istaknuti da zasluge ovog prvog našeg novinara u Istri moraju biti svakako znatne, kad se uzme u obzir uloga koju je izvršila »Naša Sloge« u istarskom narodnom životu. Baštijan ju je uređivao od početka, skoro punih deset godina, pa je već sama ta činjenica dovoljna, da se prosudi koliko je njegov udio u čitavom onom kompleksu izvršenog posla u »Našoj Slogi« i oko nje.

Baštijan je suradivao u »Našoj Slogi«, tom prvom hrvatskom listu u Istri i onda kad mu je prestao biti urednikom. Umro je, siromašan, u Trstu, 24. XI. 1885., a domala je umro za njim i brat mu Ivan. — (ar)

Ima mjesec i nešto više da se navršila pedesetogodišnjica smrti Matka Baštijana, našeg istarskog pjesnika, rodoljuba i novinara. Pisati zato sada prigodni članak o njemu moglo bi izgledati zakašnjelom stvari — da nema okolnosti koje to opravdavaju i čine potrebnim da se i s ovako malim zakašnjenjem sjetimo Baštijana i njegova zaslužnog rada. Staro je pravilo koje kaže da je bolje i kasno nešto učiniti, nego sasvim propustiti priliku, što bi u ovom potonjem slučaju značilo da smo zanemarili jednu kulturnu dužnost. A zatim: pedesetogodišnjica Baštijanove smrti prošla je gotovo sasvim nezapaženo — izuzetak čini jedino zagrebački dnevnik »Obzor«, u kojem je krajem mjeseca novembra, izašao opširan prikaz o Baštijanovoj ličnosti i njegovom pjesničkom radu. Inače se nigdje nije ništa čulo o ovom — za naše istarske relacije — svakako velikom i zaslužnom čovjeku, koji imade u Zagrebu svoju ulicu, a na rodnoj kući u seocetu Baštijani kraj Sv. Mateja na Kastavštini mramornu spomen ploču, koju je narod toga kraja, u slavu njegovu i brata mu blizanca Ivana, podigao o stogodišnjici rođenja. Nije se o Baštijanu u našim emigrantskim društvima ništa čulo, niti u onima u kojima se okupljaju mladi. Ali što nije do sada učinjeno, može se učiniti doskora, kasno nije nikad, da barem medju nama oživl, makar i u skromnoj slici, naš istarski preporodjeni pjesnik, novinar, narodni prvak — jedan medju prvima koji su se dali na rad oko narodnog pridizanja istarskih Hrvata. Tom sjećanju posvećeni su i ovi naši retci.

*

Ima Matko Baštijan u svojem pjesničkom radu i kao pojava, dosta toga što ga približuje našem vremenu, ili nam ga, barem, čini nekako bliskim i zanimljivim. Ne moramo u njemu gledati samo prošlost koja je daleko odmakla. Pa da Baštijan upravo i označuje samo prošlost, još bi po našem mišljenju, zavrijedio pažnju. Jer — a to i jest tragični paradoks — ta se Baštijanova prošlost, t. j. stanje koje je bilo u Istri u vrijeme, u koje je on djelovao, može povratiti. Moguće i u naše skore dane. Stanje, u kojemu će trebati opet iznova mnogo toga graditi i stvarati, što je tokom vremena bilo izgrađeno, ali čega je nasilno nestalo.

Prilike u kojima je Baštijan djelovao možemo si predstaviti njegovim stihovima, koji — kad ih čitamo danas — pristaju po svom značenju u mnogom današnjem jačnom stanju u Istri. Odbijte onu starinsku, zaprašenu patinu (koju je nagomilalo vrijeme proteklo od časa kada su pjesme Baštijanove nastale) sa nekoliko njegovih stihova, pa ste — po prilici — dobili sliku današnje istarske realnosti. Na pr. u pjesmi »Istarski Hrvat i susjed mu« kad kaže ovako: Talijanu, Nijemcu, Grku i Englezu — Španjolcu, Francuzu — I samom Kinezu — Najveća je slava, — najveća je dika — materinskog ljubiti — slatki glas jezika — itd., Baštijan nije dao samo sliku ovog vremena i tadašnjih nastojanja istarskih Hrvata da izvolye pravo svog jezika — već je dao stihove koji i danas odražuju sličnu borbu. Samo je onda naša narodnost bila u ofenzivi, a danas se mora grčevito braniti. A brani se i danas — kao i onda — od istog ugnjetavača. To su, da se opet poslužimo Baštijanovom karakterizacijom, stihovima u istoj pjesmi: istarska gospoda — svati samozvani — slobode i pravde — o pravi tirani.

Sve dakle kad bi Baštijan i bio odmakao toliko u prošlosti — njegovi patriotski stihovi, kako se i po ovom jednom primjeru vidi, nisu izgubili — na žalost — mnogo, na stanovitoj aktualnosti. Da se pokaže kako Baštijan nije zastarjeo niti u stanovitoj frazeologiji možemo citirati još dva stiha iz prije spomenute pjesme na adresu istarske gospode: Zar Vas i to učij — djedovska kultura, dovijkuje im Baštijan, baš kao što se i danas Talijanima redovno predbacuje njihova kultura (na koju

NAŠA KULTURNA KRONIKA

USPJESI NAŠIH KNJIŽEVNIKA

Tine Debeljak piše u »Slovcu« prikaz slovenske literature u godini 1935. Medju ostalima spominje i naše slovenske književnike iz Julijske Krajine (Bračića, Široka, Kosmača, Faturja, Velikonju itd.). Spominjujući Širokova »Kapelicu« kaže:

Saj je zanimivo, da je izšlo samo par izrazito liričnih književnih zbirki, med katerimi sta za razvoj pesniškega sloga značilni samo Širokova »Kapelica« ter Jarčeve »Novemberske pesmi«. Kapelica je najlepša prav takrat, ko je najtesneje naslonjena na slovensko narodno pesem, na našo narodno religiozno ornamentiko, dočim je v nacionalnih pesmih okorna in brez toplote. Izpričuje pa za zbirka, da moderno pesniško doživljanje gre v preprostost, primitivno nekompliranost ter v stvarno realistično življensko gledanje tudi na religiozne stvari, ne več na notranjo problematiko, kot so jo doživljali ekspresionisti...

Če se ozremo na pesem v lanskim revijah, moramo dati prvenstvo Faturju, katerega naturalizem, oz. vitalizem je v tem letu dal morda najuspelejše pesmi, dočim so zavedno programske proletarske zapete pesmi ostale v deklamatorstvu, v prozi, v anekdoti.

Sicer pa predstavljajo umetnostno najboljši pridelek tega leta: Velikonjeva novela »Na kliniki« (Dom in svet), Jalenova črtica »Previs« (DS), Kosmačeva »Hiša št. 14«.

VODILNI ČEŠKI GLEDALIŠKI KRITIK O ŠORLIJEVIH »BLODNIH OGNJIH«

Ob prilici praške vprizoritve znane drame dr. Ivo Šorlija »Blodni ognji« je napisal Jindrich Vodak, ki ga smatrajo za vodilnega praškega gledališkega kritika, v »Českom slovu« daljšo oceno, v kateri izreka piscu lepo priznanje. V njegovi kritiki ni nič negativnega. Sodba kritika J. Vodaka je tem pomembnejša, ker je znano njegovo ostro pero, ki včasih neizprosno »trga« tudi najbolj močne francoske in druge repertoarne igrice. Rojaku dru Šorliju je treba čestitati k praškemu uspehu!

JADRAN V SOUDOBE JIHOSLOVANSKE LYRICE

»Jadran u savremenoj jugoslovenskoj lirici«. Pod gornjim naslovom izišla je u Pragu antologija prevoda pjesama o moru iz 26 srpsko-hrvatskih i slovenačkih pjesnika, sa vrlo lijepim predgovorom. Knjigu je uredio Adolf Vesely, a pjesme su prevelli F. Čuberka, Ad. Vesely i Fr. Hrbeek. Od naših pjesnika iz Julijske Krajine zastupani su u toj antologiji sa po jednom, pjesmom Alojzij Gradnik, Dragotin Kette, Igo Gruden, R. Katalinić-Jeretovi i Grudo Zerve (Gervais), a s Krka Antun Bonifačić i Ivo Žic-Klačić. O našem Kataliniću kaže se u predgovoru, da je najvjerniji pjesnik Jadrana, koji miluje svoj Jadran ljubavljaju barda i koji ne napušta nijednu zgodu da ne progovori u njegovo ime.

UČITELJSKI TOVARIŠ O ŠIROKOVOJ »KAPELICI«

U »Učiteljskom tovarišu« je J. Ribičić napisao topao prikaz Širokove »Kapelice«. Ribičić podvlači da ga nijedna knjiga iza Župančičevog »Cicibana« nije tako oduševila kao ova lijepa i ukusna zbirka Karla Široka

ISTARSKA NARODNA NOŠNJA U NJEMAČKOM ILUSTROVANOM LISTU

Veliki njemački list »Illustrirte Zeitung« od 19. decembra donosi slike sa Festivala narodnih plesova i nošnja u Ljubljani. — Jedna slika prikazuje i naša dva svirača (članove »Istre« iz Zagreba) na roženice u narodnim nošnjama koji su sudjelovali na tom Festivalu.

PRIKAZ NAŠEG KALENDARA U »PRAGER PRESSE«

U »Prager Presse« od 31. decembra nalazi se prikaz »Jadranskog koledara«. Ističe se da je to reprezentativna publikacija sa dobrim i bogatim stivom.

Beogradska »Politika« je također pisala o našem kalendaru s pohvalom i istakla je da je taj kalendar zapravo odličan almanah Hrvata i Slovenaca iz Italije.

Ljubljana, 7. januarja 1936. (Agis.)

— Ta teden bo češkoslovaški konzul v Ljubljani izročil našem rojaku g. Andreju Gabrščku visoko odlikovanje reda Belega leva III. stopnje, katerega je podelil prezident dr. Tomaž Masaryk našem rojaku za njegovo petdesetletno delovanje na kulturnem polju med obema narodoma.

Ob tej prilici moramo pripomniti, da g. Gabršček ni v nikakvi državni službi, nikak dostojanstvenik, kakršnim običajno podeljuje visoka odlikovanja, zato moramo to zadnje odlikovanje predsednika Masaryka vse drugače ceniti. G. Gabršček je bil, kot rečeno odlikovan za petdesetletno delovanja na kulturnem polju med obema narodoma in to je v resnici tudi zaslužil. Gabrščka je seznanil, tako beremo v knjigi »Goriški Slovenci« leta 1885 z Janom Legom senator Hribar. Še tisto leto je izšla na Češkem knjižica o obmejnih in beneških Slovencih, ki jo je spisal A. Gabršček. Kmalu je postal tudi dopisnik vseh slovensko usmerjenih listov, kar je doprineslo, da je bil mladi dopisnik postavljen pod policijsko nadzorstvo in leta 1889. je imel celo kazensko preiskavo, ki je bila pretrgana potem, ko je Gabršček postal urednik goriške »Soče« v kateri je takoj pričel priobčevati živahne članke o češko-slovenskem pobratimstvu in slovenski vzajemnosti.

S tem je odlikovana tudi vsa naša emigracija in naše ljudstvo. Mi mu k temu najiskrenejše čestitamo v imenu vse emigracije. — Pripominjamo še, da ima Gabršček že tri jugoslovenska odlikovanja, in sicer odlikovanja Sv. Save IV. in V. reda in kočno letos visok red III. vrste.

»SELJACI U IMPERIJALISTIČKOM METEŽU«

Mijo Mirković je u reviji »Savremeni pogledi« (br. 11—12) objavio članak pod naslovom »Seljaci u imperijalističnom metežu«. Članak je, uglavnom, pisan obzirom na današnje političko stanje nastalo uslijed talijanskog napada na Abesiniju. Govoreći o eventualnom osvojenju Abesinije Mirković podvlači da bi se okupiranom zemljištu eksploatacija vršila u obliku velikih posjeda i sa urođeničkim jeftinim radnicima, a promatrajući eventualni rat u Evropi kaže:

»Ako bi došlo do oružanog sukoba između Britanske Imperije i Rimske Imperije, koja treba da se stvara i stvori baš u današnjem Afričkom ratu, borba bi se vjerojatno prenijela na ovaj evropski sektor gdje seljaci sačinjavaju većinu stanovništva i glavni borci, i ako ne bi znali zašto se bore, bili bi opet seljaci, kao i u svima prijašnjim epohama. Ako rat ostane samo ekonomski, srazmjerno najteži teret padaju opet na teret evropskih seljaka —

KATJA DELAKOVA

Naša znana pjesna umetnica Katja Delakova ki nastopi s svojo plesno skupino v ponedjeljek, 13. t. m. v ljubljanski operi, v torek, 14. t. m. v Zagrebu v gledališču v Frankopanski ulici in v sredo, 15. t. m. v mariborskem Narodnem gledališču. Na te plesne večere opozarjamo naše čitatelje

DOBITNICI NAGRADA

DOBITNICI NAGRADA U »JADRANSKOM KOLEDARU«.

Za omladinski dio »Jadranskoga koledara« bili smo odredili nagrade u iznosu od 400.— Din. i to tako da svaka nagrada iznosi po 100.— Din. Medjutim je žiri odredio da se nagrade rasporede ovako:

Nabergoj Stefan za novelu »Tri korake«	Din 100.—
Klavora Milenko za crticu »Danes malo, jutri malo« »	50.—
Zora Rupena za crticu »Mati, na svidenje«	50.—
Marija Crnobori za crticu »Meštrica Mara«	50.—
Petar Pribetić za pjesmu »Jesen« »	50.—
Srdan Flego za pjesmu »Noć« »	50.—
Marica Ribarić za crticu »Poklade«	50.—

Ukupno Din 400.—

U slijedećem broju ćemo se opširnije osvrnuti na te nagrade. Molimo nagradjene da pošalju svoje tačne adrese kako bi im mogli poslati novac.

UREDNIŠTVO

»JADRANSKOGA KOLEDARA«

I SEDAMNAESTGODIŠNJI ČE BRZO U RAT — STAVNJA RODJENIH 1918 GODINE

Rijeka, januara 1936. — Svi načelnici općina u Julijskoj Krajini su preko oglasa i novina pozvali mladiće, rodjene u toku 1918 god. da se moraju do konca ovog mjeseca upisati u knjige stavnje. Ko to ne učini, prijeti mu se velikim kaznama.

POSLEDICE SANKCIJA SE OSJEĆAJU U TVORNICAM RATNOG MATERIJALA

Posljedice sankcija se u Italiji već osjećaju, naročito u tvornicama ratnog materijala. U mnogim tvornicama oružja moralo se obustaviti izradu nekih predmeta, u drugim odjeljenjima se radi uz smanjeni broj sati radi pomanjkanja sirovina koje više ne dolaze radi sankcija.

Sirovine koje su potrebne naročito za fabrikanju oružja su bakar, specijalni čelik za avijonske motore i neke posebne sirovine za topionice.

U tvornici Bronw-Boveri, u Milanu moralo je 200 žena napustiti posao radi pomanjkanja bakra. U tvornicama Caproni Bianchi, Breda i drugima moralo se napustiti posao koji je bio deklariran kao hitan radi toga što nije bilo sirovina.

Z UTRJEVANJEM MEJE SO ZACASNO PRENEHALI

Idrija, januarja 1936. (Agis). — Ni dolgo tega, kar smo poročali, da so se v obmejni pas okrog Godoviča vrnili delavci in vojaki, ki so bili priteklo poletje poslani na tirolsko mejo, a so se s pričetkom jeseni vrnili v Godovič. Pred Božičem pa so radi nastopajoče zime prekinili z delom in spet je vse vojaštvo in delavstvo odšlo, tokrat pa domov v Italijo.

OVRA NA RATNIM BRODOVIMA

Na talijanskim trgovačkim brodovima odavna je bila postavljena tajna policija da motri na ljudstvo kako ne bi došlo do organizovanih pobuna protiv fašizma, jer su mornari, koji dolaze po svom pozivu u kontakt sa stranim svijetom, uvijek prvi u pobunama protiv tiranije!

Medjutim se sada uspostavilo da je Ovra postavila svoje agente i na ratne brodove. Tako je prošlog mjeseca uhapšen u Speciji komandant jednog ratnog broda. On je pri večeri na brodu govorio svojim oficirima kako je engleska mornarica jača od talijanske. Jedan mornar poslužitelj u oficirskoj menzi, koji je bio član Ovre, prijavio je to i komandant je bio u roku od 24 sata smjenjen i zatvoren.

20.000 BOLESNIH I RANJE- NIH VOJNIKA U AFRICI

Pred Božić, prije zadnjih velikih bitaka, računalo se da ima 20.000 bolesnih i ranjenih talijanskih vojnika.

To iznaša skoro deset postotaka na 300.000 vojnika poslanih u Afriku. A to rat nije zapravo bio ni započeo, a u bitkama su bili skoro jedino Askari.

Sada je medjutim Badoglio naredio da bijeli vojnici idu u prve linije.

O tome piše »Daily Herald«: »Najgore za Talijane je to što njihove urođeničke trupe, koje su do sada nosile sav teret rata, pokazuju znake malodušnosti.

Maršal Badoglio je, kao i njegov prethodnik, držao trupe iz Italije u rezervi, ili da ih ne bi izlagao opasnosti, ili sumnjajući u njihovu vjernost. Ali on je sada izdao naredjenje da bijele trupe podju u prve borbene redove. Ovo je znak da ga je obuzelo nestrpljenje.

DIZENTERIJA HARA U TALIJANSKOJ VOJSCI

Iz Lugana u Švajcarskoj javljaju da je fašistička vlada tamo naručila 8 milijuna tableta protiv dizenterije za vojničke potrebe. Ta fabrika u Luganu je osnovana pred malo vremena sa njemačkim kapitalom.

MISEL IN DELO

U posljednjem broju revije »Misel in delo« objavio je dr. Branko Verčon članak o talijansko-abetesinskom sporu pod naslovom »Posljednji pokuš«.

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo: uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28 II. — Broj čekovnog računa 36.789. — Pretplata: Za cijelu godinu 50 dinara; za po godinu 25 dinara; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cijentku. — Tisak: Stoćajina Jugoslovensko štampa d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanović, Zagreb, Illica broj 131.

FINANCIJSKA KATASTROFA V REŠKI POKRAJINI

Nova občinska posolila.

Te dni se je sestala na Reki posebna komisija pod predsedstvom prefekta in razpravljala o posolilih, ki jih zahtevajo posamezne občinske uprave in njim podrele javne ustanove. Na seji je bilo sklenjeno dovoliti posolila 8 občinam. Posolila so razdelili takole: Opatija 1.100.000, Podgrad 290.000, Klana 150.000, Knežak 195.000, Lovran 80.000, Materija 295.000, Prem 125.000, Ilirska Bistrica pa 370.000 lir. Reška občinska uprava pa namerava izvršiti konverzijo 3 milijonskega posolila, ki za leto 1925 naiela pri zavodu »Banca di Napoli«.

OTROŠKI VRTEC NA OSLAVJU DOBIL ZASTAVO

Gorica, decembra 1935. (Agis). — Te dni so na svečan način izročili otroškemu vrtcu na Oslavju, ki ga upravlja znano raznarodovalno društvo »Italia Redenta«, italijansko zastavo. Zastavo je daroval odsek omenjenega društva iz Luke (Toskana). Otroški vrtec je dobil zato tudi novo ime. Imanoval se bo »Asilo ala città di Lucca«. Slavnosti so se udeležili razni šolski oblastniki in drugi fašistični mogotci. Otroci so izvajali pred gosti nekaj točk programa seveda v raznarodovalnem duhu.

ŽIVOT U ITALIJI STRAŠNO POSKUP- LJUJE A NADNICE OSTAJU ISTE

Odmah iza početka rata u Africi živezne namirnice su silno skočile usprkos administrativnih mjera vlade koja je kažnjavala trgovce. Cijene skaču svakim danom, a naročito iza objava sankcija. Narod kupuje zalihe hrane usprkos tome, da je to kažnjivo i da je hrana skupa.

Tako je u Torinu tuce iaja 5,50 lira, kruh 2,20, vino obično 3 lire, ali nadnice su ostale iste kao i prije rata, pa tako nadnice gradjevinih radnika iznašaju od 1,50 do 3,50 lira na sat.

JEDNA GORICKA VELETRGOVINA ZATVORENA ZA KAZNU

Tvrtka A. Delpin, poznata veletrgovina s kolonijalnom robom, koja ima u Gorici tri dućana, bila je po naredjenju prefekta zatvorena za mjesec dana, jer se nije pokoravala odredbama u vezi s novim stanjem u Italiji

TRŠČANSKI PRODAVAČI NOVINA BOJKOTIRAJU »POPOLO DI TRIESTE«

To iznosi sam »Popolo di Trieste« u jednom svom broju prošlih dana, u jednom članku u kojem napada i opominje najstrože sve prodavače novina i trafikante da prestanu. Oni, kako kaže list, veoma sprečavaju svaku akciju za raširenje lista. »Popolo« nazivlje prodavače novina i trafikante podlacima te im prijeti progonom.

Ova je pojava veoma karakteristična upravo sada u ovom momentu, kad se u talijanskim listovima piše, da je čitavo talijansko pučanstvo fašističko u najvećoj mjeri. Što bi dakle značila ta sabotaža »Popola«? Taj list nije nikada bio voljen i štampao se je svega u nekih sedamstotina primjeraka, ali nismo vjerovali, da bi se moglo dogoditi da čak i trafikanti ustanu protiv njega. Da nisu tu pomalo i prsti Majerovog »Piccola«...

DR. ALOJZIJ REMEC, NOVI NAČELNIK U PTUJU.

Dr. Alojzij Remec, rodom iz Trsta i naš pjesnik, koji je napisao i jednu lijepu pjesmu o Čiču (u Slovenskoj sodobnoj lirici) »Mož iz Čičarije«, postao je načelnikom grada Ptuj. Čestitamo!

NOVI RAVNATELJ GIMNAZIJE U MURSKOJ SOBOTI.

Naš sunarodnjak iz Julijske Krajine g. R. Pregelj, profesor iz Maribora, postao je direktorom gimnazije u Murškoj Suboti. Čestitamo!

DROBNE VESTI

Tudi Primo Carnera, znani italijanski boksač, ki ga je fašizem predvsem kot svojo propagando telesne sile in ki je bil v inozemstvu klaverno premagan, je bil sedaj pokličan k vojakom. Poslan bo z alpinskim oddelki v Afriku. Dvomimo, da bi se ga Abesinci kaj preveč ustrašili.

Te dni je sveti oče imenoval za svoja taqna kaplana mons. Venceslava Beleta iz Kanala pri Gorici in mons. Jakoba Ciana iz Cervignana.

IZ DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

Pjevački zbor

društva »Istra« u Zagrebu počinje nakon božićnih praznika opet svojim redovitim radom. Pjevački pokus održat će se kao i prije ponedjeljkom i petkom i to počevši od petka 10. o. mj. Pozivaju se svi pjevači, da redovito dolaze jer je opet u vidu jedan nastup. ODBOR.

Omladinska sekcija

održat će u nedjelju 12 o. mj. u 9 sati prije po- dne sastanak sa predavanjem. Predavat će Tone Perusko o situaciji Julijske Krajine, nastaloj abesinskim ratom. Pozivaju se članovi prijatelji da ovom sastanku prisustvuju. ODBOR.

POPRAVEK.

V članek »Ob rojstni stoletnici Andreja Fr. Znidarčiča«, kije izšel v božićni številki »Istre«, se je vrnilo več tiskovnih napak. Tako je v drugi koloni tega članka, kjer je govor o šolstvu na Tolminkem, za besedama »razven Bovec« vnešena letnica »1862« namesto pravilne 1815; v zadnji vrsti 3. opombe pod črto naj se čita pravilno »Peternek« in ne »Perernek! Ostale napake so več ali manj umljive in si jih čitatelji lahko sami popravijo. P. P.

ZAPLIJENA »ISTRE«

Državno tužništvo u Zagrebu je odlukom Kns. br. 41-36 od 4 januara o. g. zaplijenilo »Istru« br. 1 od 4 o. mj.

U FOND »ISTRE«

Družina Podgornik iz Ptujja v počastitev spomina gospe Mokole Marije, daruje za sklad »Istre« D 50.— Kajol Ljudmila, Ptuj D 10.— U prošlom broju objavljeno D 38.009.10 U k u p n o D 38.069.10